

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ...дугаар сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ТУСГААР ТОГТНОЛ ҮНДЭСНИЙ БАЯЛГИЙН САНГИЙН ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилго

1.1. Энэ хуулийн зорилго нь эрдэс баялгийн салбарын орлогоос хуримтлал үүсгэж, тогтвортой өсөн нэмэгдэх байнгын нөөц бүрдүүлэн урт хугацааны тогтвортой хөгжлийг тэтгэсэн эдийн засгийн бүтцийг бий болгох, үр өгөөжийг нь одоо ба ирээдүйн иргэддээ тэгш, шударга хүртээх зорилго бүхий Тусгаар тогтнол Үндэсний баялгийн сан /цаашид “Баялгийн сан” гэнэ/-г байгуулах, хөрөнгө төвлөрүүлэх, Баялгийн сангийн хөрөнгийг удирдах, зарцуулах, үйл ажиллагааг тайлагнах болон хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль тогтоомж

2.1. Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Ашигт малтмалын тухай хууль, Газрын тосны тухай хууль, Төсвийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Татварын хууль, Шилэн дансны тухай хууль, энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2.2. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл. Хуулийн үйлчлэх хүрээ

3.1. Хуульд өөрөөр заагаагүй бол Баялгийн сантай холбогдсон харилцаанд энэ хууль үйлчилнэ.

3.2. Баялгийн сангийн үйл ажиллагаа, хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаатай холбогдсон харилцааг энэ хуулиар, энэ хуулиар зохицуулагдаагүй бусад харилцааг Монгол улсын холбогдох хууль, тогтоомжуудаар зохицуулна.

4 дүгээр зүйл. Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

4.1. Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно:

4.1.1. "Үндэсний баялгийн сан корпораци" /цаашид "Корпораци" гэх/ гэж Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагыг мандатаар олгогдсон эрх хэмжээний хүрээнд хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий 100 хувь төрийн өмчит хуулийн этгээдийг;

4.1.2. "хөрөнгө оруулалтын хэрэгсэл" гэж Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 4.1.6 ба 4.1.8-д заасныг болон энэ хуулиар хориглоогүй хөрөнгө оруулж болох бусад хэлбэрийг;

4.1.3. "Баялгийн сангийн хөрөнгө" гэж Баялгийн сангийн эзэмшил, өмчлөлд байгаа эдийн болон эдийн бус бүх хөрөнгийг;

4.1.4. "Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлага" гэж Баялгийн сангийн хөрөнгийг хөрөнгө оруулалтын хэрэгсэлд байршуулах, хадгалах, тэдгээрийг арилжаалах, хөрөнгө оруулалтын хэрэгсэлд ногдох хүү болон ногдол ашгийг хүлээн авах, хөрөнгө оруулалтын хэрэгслийн өмлөгчийн эрхийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг;

4.1.5. "Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын мандат" /цаашид "мандат" гэх/ гэж энэ хуульд заасан шаардлагын дагуу Улсын Их Хурлаас баталсан Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх эрх олгосон бодлогын баримт бичгийг;

4.1.6. "хөрөнгө оруулалтын стратеги" гэж мандатын хэрэгжилтийг хангах зорилгоор удирдах зөвлөлөөс баталсан Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын үйл ажиллагаанд баримтлах стратегийн баримт бичгийг;

4.1.7. "Баялгийн сангийн хөрөнгө оруулалтын орлого" гэж Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын үр дүнд бий болсон хүү, ногдол ашиг, түрээсийн орлого, хөрөнгө оруулсан хэрэгслийг борлуулсны ашиг зэрэг Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын үйл ажиллагааны санхүүгийн үр дүнг;

4.1.8. "хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани" гэж Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 4.1.33-т заасан этгээдийг;

4.1.9. "санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл" гэж Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 4.1.7-д заасныг;

4.1.10. "Бүрэлдэхүүн сан" гэж Ирээдүйн өв сан, Төсвийн тогтворжуулалтын сан, Хүртээмжтэй хөгжлийн санг;

5 дугаар зүйл. Баялгийн сангийн хөрөнгийн үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим

5.1. Баялгийн сангийн сангийн үйл ажиллагаанд дараах нийтлэг зарчмыг баримтална:

5.1.1. хараат бус, бие даасан байх;

5.1.2. ил тод, хариуцлагатай байх;

5.1.3. үр ашигтай, тогтвортой байх;

5.1.4. төсөв, мөнгөний бодлоготой уялдаатай байх;

- 5.1.5. цогц бодлого, нэгдмэл, зохистой удирдлагатай байх;
- 5.1.6. байгалийн баялгийн үр өгөөжийг тэгш, шударга хүртээх;
- 5.1.7. улс төрийн нөлөөллөөс хараат бус байх;

6 дугаар зүйл. Баялгийн сангийн төрөл

6.1. Баялгийн сан нь газрын хэвлийн баялгаас үүдэлтэй орлогыг урт хугацаанд тогтвортой үр ашигтай удирдах, хөрөнгө оруулалтын өгөөжийг өнөө ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх зорилго бүхий дараах бүрэлдэхүүн сангуудтай байна:

- 6.1.1. Төсвийн тогтворжуулалтын сан;
- 6.1.2. Ирээдүйн өв сан;
- 6.1.3. Хүртээмжтэй хөгжлийн сан;

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

БАЯЛГИЙН САНГИЙН ЭХ ҮҮСВЭР, ТӨРӨЛ, ЗАРЦУУЛАЛТ,

7 дүгээр зүйл. Баялгийн сангийн эх үүсвэр

7.1. Баялгийн сангийн орлого дор дурдсан эх үүсвэрээс бүрдэнэ:

7.1.1. татвар ногдуулж, төлүүлэхэд ашиглагдсан гол нэрийн төрлийн эрдэс баялгийн тухайн жилийн төсөвт тооцсон тэнцвэржүүлсэн үнээс өндөр байсны улмаас нэмэгдэж орсон төсвийн орлого;

7.1.2. стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордын ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдийн төрийн өмчид ногдох хувьцааны болон сангийн эзэмших давуу эрхийн хувьцааны ногдол ашиг, хувьцаа борлуулсны орлого;

7.1.3. ашигт малтмалын орд газарт ашигт малтмал олборлох, боловсруулах үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа хуулийн этгээдийн ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн улсын төсөвт ногдох хэсэг;

7.1.4. газрын тос, байгалийн хийн салбарт тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч аж ахуйн нэгжийн нөөц ашигласны төлбөр болон бүтээгдэхүүн хуваах гэрээний дагуу төрд ногдох хэсэг;

7.2. Баялгийн санг бүрдүүлэх эх үүсвэрийг татан төвлөрүүлэх журмыг төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Засгийн газар батална.

8 дугаар зүйл. Баялгийн сангийн бүрэлдэхүүн сангуудын эх үүсвэр

8.1. Төсвийн тогтворжуулалтын сан дараах эх үүсвэрээс бүрдэнэ:

8.1.1. татвар ногдуулж, төлүүлэхэд ашиглагдсан гол нэр төрлийн эрдэс баялгийн үнэ тухайн жилийн төсөвт тооцсон тэнцвэржүүлсэн үнээс өндөр байсны улмаас нэмэгдэж орсон төсвийн орлого;

8.1.2. төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн ашиг;

8.1.3. Засгийн газрын нөөц сангийн болон эрсдэлийн сангийн тухайн төсвийн жилийн зарцуулагдаагүй үлдэгдэл;

8.1.4. Төсвийн тогтворжуулалтын сангийн санхүүгийн үйл ажиллагааны цэвэр орлого;

8.1.5. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулиар төсвийн тогтворжуулалтын санд хуваарилахаар тогтоосон бусад орлого.

8.2. Ирээдүйн өв сан дараах эх үүсвэрээс бүрдэнэ:

8.2.1. ашигт малтмалын ордын ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд болон төрийн өмчит үйлдвэрийн газрын төрийн өмчид ногдох хувьцааны ногдол ашиг (Хүртээмжтэй хөгжлийн сан эзэмших давуу эрхийн хувьцааны ногдол ашгийн дараах);

8.2.2. ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрөөс Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн дагуу Төсвийн тогтворжуулалтын санд хуваарилаад үлдэх хэсгийн 70 хувь;

8.2.3. Баялгийн сангийн хөрөнгө оруулалтын цэвэр орлогоос энэ хуульд заасны дагуу Тэтгэврийн нөөц сан эсвэл төсөвт шилжүүлсний дараа Баялгийн сангийн үлдэх хэсэг;

8.2.4. Монгол Улсын хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах, шинэчлэн найруулах, шинээр хууль батлах замаар татвар бий болгох, татварын хувь, хэмжээг өөрчилсөн тохиолдолд эрдэс баялгийн салбарт ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээдээс улсын төсөвт орох нэмэлт орлогын 50 хувь;

8.2.5. газрын тос, байгалийн хийн салбарт ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч аж ахуйн нэгжийн төлсөн нөөц ашигласны төлбөр болон бүтээгдэхүүн хуваах гэрээний дагуу төрд ногдох орлого;

8.2.6. эрдэс баялгийн салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгжийг хувьчлах буюу төрд ногдох эзэмшлийн тодорхой хувийг худалдан борлуулснаас орох орлогын 50%;

8.3. Хүртээмжтэй хөгжлийн санд дараах орлогыг төвлөрүүлнэ:

8.3.1. ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой компаниудад эзэмших Баялгийн сангийн давуу эрхийн хувьцааны ногдол ашгийг;

8.3.2. Эрдэс баялгийн салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгжийг хувьчлах буюу төрд ногдох эзэмшлийн тодорхой хувийг худалдан борлуулснаас орох орлогын 50%;

8.4. Сангийн яам Баялгийн сангийн бүрэлдэхүүн санд ногдох орлогыг төсөвт төвлөрсөн өдрөөс хойш 14 хоногийн дотор шилжүүлнэ.

9 дүгээр зүйл. Баялгийн сангийн хөрөнгө зарцуулах, хувь хүртээх

9.1. Баялгийн сангаас зөвхөн энэ хуульд заасан үндэслэл, хэмжээгээр хөрөнгө зарцуулж болно.

9.2. Тогтворжуулалтын сангийн хөрөнгөөс доор дурдсан санхүүжилт хийх зориулалтаар улсын төсөвт шилжүүлж болно.

9.2.1. урьдчилан тооцох боломжгүй нөхцөл байдлын улмаас төсвийн орлого буурч төсвийн алдагдал баталсан Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний дөрвөн хувиар нэмэгдэж, буурсан тохиолдолд зөвхөн тэнцвэржүүлсэн үнэ болон зах зээлийн үнийн зөрүүгээс үүссэн төсвийн орлогын тасалдлыг;

9.2.2. төсвийн гол нэр төрлийн эрдэс баялгийн зах зээлийн үнэ төсөвт туссан тэнцвэржүүлсэн үнээс буурсан болон гол нэр төрлийн эрдэс баялгийн экспортын биет хэмжээ төсөвт туссан биет хэмжээнээс 20 хувиар буурсан тохиолдолд зөвхөн тэнцвэржүүлсэн үнэ болон зах зээлийн үнийн зөрүүгээс үүссэн төсвийн орлогын тасалдлыг;

9.2.3. гамшгийн аюулын хор уршиг, онцгой нөхцөлийн үр дагаврыг арилгахад төсвөөс нэмж шаардагдах санхүүжилтийн тухайн жилийн Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний нэг хувиас давсан хэсгийг бүхэлд нь эсхүл хэсэгчлэн санхүүжүүлэх;

9.3. Ирээдүйн өв сангаас дор дурдсан үндэслэлээр хөрөнгө зарцуулж болно.

9.3.1. 2050 он хүртэл хугацаанд Ирээдүйн өв сангийн хөрөнгө оруулалтын цэвэр орлогыг Тэтгэврийн нөөц санд бүрдүүлж дахин хөрөнгө оруулах замаар Тэтгэврийн даатгалын сан дахь шимтгэл төлөгч иргэдийн нэрийн дансыг мөнгөжүүлэх;

9.3.2. 2050 оноос эхлэн Баялгийн сангийн хөрөнгө оруулалтын цэвэр орлогын 10 хувийг улсын төсөвт шилжүүлэх;

9.4. Хүртээмжтэй хөгжлийн сангаас дор дурдсан үндэслэлээр хөрөнгө зарцуулж болно.

9.4.1. Тус сангийн орлогын 50 хувийг жил бүр Монгол Улсын, иргэний харьяаллын зөрчилгүй иргэн бүрд үндэсний баялгийн үр өгөөжийг олгож, өрхийн санхүүгийн чадавхыг дэмжихэд зарцуулах;

9.5. Баялгийн сан, бүрэлдэхүүн сангууд бүхэлдээ нэг менежменттэй байх бөгөөд Баялгийн сангийн үйл ажиллагааны зардлыг нийт сангуудаас тэнцүү хувь хэмжээгээр хувааж санхүүжүүлэх;

9.6. Баялгийн санд төвлөрүүлэх эх үүсвэр, зарцуулалтын хэмжээг тооцох аргачлал болон уг санд эх үүсвэр төвлөрүүлэх, түүнээс зарцуулалт хийх журмыг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал батална.

9.7. Иргэн нас барсан, Монгол Улсын харьяатаас гарсан тохиолдолд үндэсний баялгийн үр өгөөжийг хүртэх эрх дуусгавар болно.

9.8. Иргэн энэ хуульд заасан үр өгөөжийг тухайн жилдээ багтаан аваагүй бол дараагийн жилд нэмэгдүүлэн олгох бөгөөд энэ тохиолдолд хүү тооцохгүй, тухайн жилд ногдох үндсэн өгөөжийг хүртэнэ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

БАЯЛГИЙН САНГИЙН ХӨРӨНГИЙН УДИРДЛАГА

10 дугаар зүйл. Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлага

10.1. Баялгийн сангийн үйл ажиллагааны удирдлагыг Корпораци хэрэгжүүлнэ.

10.3. Корпораци энэ хуульд зааснаас бусад үйл ажиллагаа эрхлэхийг хориглоно

11 дүгээр зүйл. Хөрөнгө оруулалтын мандат

11.1. Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын үйл ажиллагааг зөвхөн мандатад заасны дагуу хэрэгжүүлнэ.

11.2. Мандатыг Монгол Улсын Санхүүгийн Тогтвортой Байдлын зөвлөл боловсруулан санал болгож Улсын Их Хурлын тогтоолоор батална.

11.3. Мандатад дараах зүйлсийг тусгана:

11.3.1. бүрэлдэхүүн сан тус бүрийн хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагааны дунд, урт хугацааны зорилго;

11.3.2. хөрөнгө оруулалтын төрөл, хугацаа;

11.3.3. хөрөнгө оруулалтын зорилтод нийцүүлэн хүлээж болох эрсдэлийн дээд хязгаар;

11.3.4. ашиглаж болох, мөн хориглох хөрөнгө оруулалтын хэрэгслүүд;

11.3.5. хариуцлагатай хөрөнгө оруулалтад баримтлах байгаль орчин, нийгэм, засаглалын (ESG) шалгуурууд;

11.3.6. Баялгийн сангийн хөрөнгийн бодит үнэ цэнийг тооцох аргачлал;

11.3.7. хөрөнгө оруулалтын шийдвэр гаргалт, хяналт, үнэлгээний үйл ажиллагааны процедур, хэм хэмжээ;

11.3.8. тайлагнал, хариуцан тайлагнах болон ил тод байдлын стандарт;

11.4. Мандатаар нэгж хөрөнгө оруулах хэрэгсэл, хуулийн этгээд, эдийн засгийн үйл ажиллагааг нэр зааж хөрөнгө оруулалт хийхэд шууд болон шууд бусаар зааварчилгаа өгөхийг хориглоно.

11.5. Мандат зөрчигдсөн, эсхүл зөрчигдөж болзошгүй нөхцөл байдал үүссэн тухай бүрд Удирдах зөвлөл хууль, журамд заагдсан арга хэмжээ авах буюу Улсын Их Хуралд нэн даруй мэдээлнэ.

11.6. Мандатын хэрэгжилтийг сангийн үйл ажиллагааны тайлангийн хамт жил бүр Улсын Их Хуралд танилцуулна.

12 дугаар зүйл. Хөрөнгө оруулалтын стратеги

12.1.Бүрэлдэхүүн сан тус бүрийн хөрөнгө оруулалтын стратегийг Удирдах зөвлөлөөс баталж Гүйцэтгэх удирдлага, Хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани хэрэгжүүлнэ.

12.2.Хөрөнгө оруулалтын стратегид дараах зүйлсийг тусгана:

12.2.1.эрсдэлийн хүлээн зөвшөөрөгдөх дээд түвшин;

12.2.2.өгөөжийн зорилтот түвшин;

12.2.3.хөрвөх чадварын шалгуур үзүүлэлт;

12.2.4. хөрөнгө оруулалтын хэрэгсэл тус бүрд байршуулах хөрөнгийн хувь хэмжээний дээд хязгаар;

12.2.5.хөрөнгө оруулалтын сонголт хийх шалгуур, үнэт цаасны зэрэглэл, зээлжих чадавхын шаардлага;

12.2.6.хөрөнгө оруулах газар зүйн байршил, эдийн засгийн салбарууд болон тэдгээрт тавигдах хязгаарлалт;

12.2.7.хөрөнгө оруулах зах зээл, валютын төрөл;

12.2.8.хөрөнгө оруулалтын гүйцэтгэлийг үнэлэхэд ашиглах олон улсын жишиг (бэнчмарк) индекс эсвэл индикатор;

12.2.9. Удирдах зөвлөлөөс шаардлагатай гэж үзсэн бусад зүйл.

12.3.Стратегийн хэрэгжилтэд Удирдах зөвлөл түүний дэргэдэх Аудитын хороогоор дамжуулан байнгын хяналт тавьж ажиллана.

13 дугаар зүйл. Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын үйл ажиллагаанд тавигдах шаардлага

13.1.Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын үйл ажиллагаанд дараах шаардлага тавигдана:

13.1.1.Зээл авах болон санхүүгийн хөшүүрэг оролцсон аливаа төрлийн гэрээ, хэлцэл хийхгүй байх;

13.1.2.Баялгийн сангийн хөрөнгийг барьцаалах, зээл олгох, зээлийн баталгаа, батлан даалт гаргах болон бусад аливаа хэлбэрээр бусдын үүргийн гүйцэтгэлийг хангах гэрээ, хэлцэл байгуулахгүй байх;

13.1.3.Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийг зөвхөн хөрөнгө оруулалтын эрсдэлийг хаах, бууруулах зорилгоор ашиглах;

13.1.4.Баялгийн сангийн хөрөнгийг дор дурдсанаас бусад тохиолдолд зөвхөн олон улсын санхүүгийн зах зээлд гаргасан гадаад улсын нутаг дэвсгэрт нээлттэй зах зээлд арилжаалагдаж байгаа хөрөнгө оруулах хэрэгсэлд байршуулах;

13.1.5.Зөвхөн Хүртээмжтэй хөгжлийн сангаас Монгол Улсын эдийн засгийн уул уурхайн салбараас хамаарах хамаарлыг бууруулж төрөлжүүлэн хөгжүүлэх, дотоодын санхүүгийн зах зээлийн хөгжлийг дэмжих зорилгоор дотоодын зах зээлд хөрөнгө оруулж болох бөгөөд уг хөрөнгө оруулалтын хэмжээ нь иргэдэд газрын хэвлийн баялгийн үр өгөөжийг хуваарилсны дараах тус сангийн удирдаж буй нийт хөрөнгийн 50 хувиас хэтрэхгүй байх;

13.1.6.Баялгийн сангаас энэ хуулийн 13.1.5 дахь заалтад дурдсан дотоод хөрөнгө оруулалт хийх тохиолдолд зөвхөн Монгол Улсын хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй үнэт цаасанд хөрөнгө оруулах;

13.1.7.Баялгийн сангаас энэ хуулийн 13.1.5 дахь заалтад дурдсан дотоодын хөрөнгө оруулалт хийхдээ уул уурхайн салбарын үнэт цаасанд хөрөнгө оруулахыг хориглох;

13.1.8.Нэгж санхүүгийн хэрэгсэлд байршуулсан хөрөнгийн хувь, хэмжээг хөрөнгө оруулж байгаа этгээдийн хяналтын багцын хувь, хэмжээнд хүргэхгүй байх;

13.1.9.Татан төвлөрүүлсэн хөрөнгө нь Монгол Улсад шууд орох, Монгол Улсын төлбөрийн тэнцлийн орох урсгалд бүртгэгдэх хөрөнгө оруулах хэрэгсэл болон бусад Монгол Улсад бүртгэлтэй хөрөнгө оруулах санхүүгийн хэрэгсэлд хөрөнгө оруулахгүй байх;

13.2.Баялгийн сангийн хөрөнгийг энэхүү хуульд заасан бүрэлдэхүүн сангийн зориулалтаас өөрөөр зарцуулахыг хориглоно.

13.3.Баялгийн сангийн хөрөнгөөс дараах хэлбэрээр хөрөнгө оруулахыг хориглоно:

13.3.1.цэрэг, зэвсэг, хар тамхи, мансууруулах бодис, тамхи, согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл, тэдгээрийн худалдаа, хуулиар хориглосон бусад үйл ажиллагаанд;

13.3.2.эрх бүхий этгээдэд бүртгүүлээгүй үнэт цаасанд;

13.3.3.Нэгдсэн Үндэсний байгууллагад хоригтой орны Засгийн газар болон компанийн хувьцаа, бонд, санхүүгийн хэрэгсэлд;

13.3.4.дайн, зэвсэгт мөргөлдөөн бүхий бүс нутаг, түүний Засгийн газар болон компанийн хувьцаа, бондод;

13.3.5.Мандатад заасан хөрөнгө оруулалтын хүрээ, төрөлд заагаагүй бусад үнэт цаас, хөрөнгө оруулалтын хэрэгслүүдэд;

13.3.6.авто зам, төмөр зам, нисэх буудал болон хот байгуулалтын тухай хуулийн 3.1.10-т заасан инженерийн дэд бүтцэд хамаарах үл хөдлөх эд хөрөнгөд;

14 дугаар зүйл. Баялгийн сангийн хөрөнгө оруулалтын менежмент

14.1. Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагыг хориос доошгүй жилийн туршлагатай, олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн хувийн Хөрөнгө оруулалтын

менежментийн компани эсвэл хэд хэдэн компаниудыг олон улсын нээлттэй сонгон шалгаруулалтаар шалгаруулж, гүйцэтгүүлнэ.

14.2. Баялгийн сангийн үйл ажиллагааны нөөц чадавхыг бүрдүүлэх шилжилтийн хугацаанд (3 хүртэл жил) Сангийн хөрөнгийг Олон улсын хөгжлийн байгууллагатай байгуулсан гэрээний үндсэн дээр Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын үйл ажиллагааг гүйцэтгүүлж болно.

14.3. Хөрөнгө оруулалтын менежментийн компанийн гүйцэтгэлийг Удирдах зөвлөл, Хяналтын зөвлөл жил бүр дүгнэж, шаардлагатай тохиолдолд солих буюу дахин сонгон шалгаруулж болно.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

КОРПОРАЦИ, ТҮҮНИЙ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

15 дугаар зүйл. Корпораци

15.1. Баялгийн сангийн удирдлага, үйл ажиллагааг энэ хуулийн дагуу байгуулагдах Корпораци хэрэгжүүлнэ.

15.2. Корпорацийг үүсгэн байгуулах, татан буулгах шийдвэрийг Засгийн газар гаргаж, Улсын Их Хуралд танилцуулна.

15.3. Корпораци үйл ажиллагаандаа болон хөрөнгө оруулах шийдвэрийг мандат, хөрөнгө оруулалтын стратегийн хүрээнд гаргахдаа бусад байгууллага, албан тушаалтнаас хараат бусаар, бие даасан, олон нийтэд ил тод, албан тушаалтан, хувь хүн, улс төрийн намын эрх ашигт хөтлөгдөхгүй байх үндсэн зарчмыг баримтална.

15.4. Корпораци Монголбанкинд төгрөгийн болон валютын харилцах данстай байна.

15.5. Корпорацийн Монголбанк дахь төгрөг болон гадаад валютын дансны хооронд хийх гүйлгээг Монголбанкнаас зарласан тухайн өдрийн албан ханшаар Монголбанк гүйцэтгэнэ.

15.6. Корпораци хөрөнгө оруулалтын, эрсдэлийн удирдлагын, дотоод хяналтын асуудал хариуцсан дотоод бүтцийн нэгжтэй байна.

15.7. Хороодын даргыг хороодын гишүүдийн олонхын саналаар хоёр жилийн хугацаагаар сонгоно.

15.8. Хороод нь Удирдах зөвлөлийг мэдээллээр хангах, мэдээлэл боловсруулах, урьдчилсан дүгнэлт, зөвлөмж гаргаж Удирдах зөвлөлд танилцуулах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.

15.9. Корпорацийн дүрмийг энэ хуульд нийцүүлэн Засгийн газар батална.

15.10. Корпорацийн дүрэмд дараах зүйлийг заавал тусгана:

15.10.1. корпорацийн бүрэн болон товчилсон оноосон нэр, түүний хэлбэрийг тодорхойлсон товчилсон ялгах тэмдэглэгээ, Корпорацийн үйл ажиллагааны чиглэл;

15.10.2. корпорацийн хувьцааны тоо, тэдгээрийн төрөл, нэрлэсэн үнэ, хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн хэмжээ;

15.10.3. Удирдах зөвлөл, гүйцэтгэх удирдлагын энэ хуулиар тодорхойлсноос бусад бүрэн эрх;

15.10.4. Корпорацийн дүрэмд тусгахаар хуульд заасан бусад зүйл.

15.11. Корпорацийн дүрэмд хууль тогтоомжтой зөрчилдөөгүй бусад зүйлийг тусгаж болно.

16 дугаар зүйл. Корпорацийн гүйцэтгэх удирдлага

16.1. Корпорацийн гүйцэтгэх удирдлагыг /цаашид "гүйцэтгэх удирдлага" гэх/ хувь хүн, эсхүл багаар хэрэгжүүлнэ.

16.2. Гүйцэтгэх удирдлагыг хувь хүн, эсхүл багаар хэрэгжүүлэх шийдвэрийг удирдах зөвлөл гаргана.

16.3. Гүйцэтгэх удирдлага нь Корпорацийн дүрэм болон удирдах зөвлөлтэй байгуулсан гэрээний үндсэн дээр үйл ажиллагаагаа явуулна.

16.4. Гэрээнд гүйцэтгэх удирдлагын эрх, үүрэг, хариуцлагын хэмжээ, хязгаар, хариуцлагаас чөлөөлөх үндэслэл, хөлс, урамшуулал зэргийг заавал тусгасан байна.

16.5. Гүйцэтгэх удирдлага нь Удирдах зөвлөлөөс олгосон эрх хэмжээний хүрээнд хэлцэл хийх, гэрээ байгуулах, Корпорацийг төлөөлөх зэргээр Корпорацийн нэрийн өмнөөс итгэмжлэлгүйгээр үйл ажиллагаа явуулна.

16.6. Гүйцэтгэх удирдлагыг багаар хэрэгжүүлэх тохиолдолд Корпорацийн дүрэм болон Удирдах зөвлөлтэй байгуулсан гэрээгээр хүлээсэн үүргээ хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор багийн гишүүдийн ажиллах дотоод журмыг Удирдах зөвлөлтэй зөвшилцсөний үндсэн дээр баталж мөрдөнө.

16.7. Энэ хуулийн 16.6-д заасан баг Удирдах зөвлөлийн өмнө гэрээ болон Корпорацийн дүрэм, холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу хамтын хариуцлага хүлээнэ.

16.8. Гүйцэтгэх удирдлагыг хэрэгжүүлэгч баг энэ хуулийн 16.5-д заасны дагуу гэрээ, хэлцэл хийх, төлөөллийг хэрэгжүүлэх тохиолдолд Корпорацийг төлөөлж багийн ахлагч гарын үсэг зурна.

16.9. Энэ хуулийн 16.8-д заасан багийн ахлагчийг Удирдах зөвлөлтэй зөвшилцөн багийн гишүүд сонгох бөгөөд багийн ахлагч Корпорацийн гүйцэтгэх захирлын үүргийг гүйцэтгэнэ.

16.10. Гүйцэтгэх удирдлагын бүрэн эрхийг зогсоох шийдвэрийг Удирдах зөвлөл хэдийд ч гаргах эрхтэй.

16.11. Хувь хүн гүйцэтгэх удирдлагыг хэрэгжүүлж байгаа тохиолдолд уг этгээд Корпорацийн гүйцэтгэх захирал байна.

16.12. Гүйцэтгэх удирдлагын үндсэн эрх, үүргийг энэ хууль, Корпорацийн дүрэм болон Удирдах зөвлөлтэй байгуулсан гэрээгээр нарийвчлан тодорхойлно.

16.13. Гүйцэтгэх удирдлага дараах шаардлагыг хангасан байна:

16.13.1. эдийн засаг, санхүү, үнэт цаасны аль нэг чиглэлээр дээд боловсрол эзэмшсэн, мэргэжлээрээ 10-аас доошгүй жил ажилласан байх;

16.13.2. зээл, батлан даалт, баталгааны гэрээгээр хугацаа хэтэрсэн өргүй байх;

16.13.3. хувь хүний ёс зүй болон нэр хүнд нь Корпорацийн үйл ажиллагаанд сэргөөр нөлөөлөхгүй байх;

16.13.4. ял шийтгэлгүй байх;

16.13.5. санхүү, хөрөнгө оруулах үйл ажиллагаанд шийдвэр гаргах түвшинд 10-аас доошгүй жил, санхүү, хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр 5-аас доошгүй жил удирдах албан тушаалд ажилласан байх;

16.13.6. Удирдах зөвлөлийн үндэслэл бүхий, шаардлагатай гэж үзсэн бусад.

16.14. Гүйцэтгэх удирдлагаар дараах этгээдийг томилохыг хориглоно:

16.14.1. төрийн албаны улс төрийн албан тушаалтан;

16.14.2. улс төрийн намын гишүүн;

16.14.3. Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд оролцогч хуулийн этгээдэд сүүлийн хоёр жилийн хугацаанд ажиллаж байсан, эсхүл ажиллаж байгаа этгээд;

16.15. Гүйцэтгэх удирдлага бусад байгууллагад ажил, албан тушаал хавсран эрхлэхийг хориглоно.

16.16. Гүйцэтгэх удирдлага Баялгийн сангийн хөрөнгийн бүртгэл, хадгалалт, гүйлгээ болон бусад шаардлагатай үйл ажиллагааг гэрээний үндсэн дээр олон улсын нэр хүнд бүхий кастодианы байгууллагаар гүйцэтгүүлнэ.

16.17. Гүйцэтгэх удирдлага Удирдах зөвлөлийн зөвшөөрөлтэйгөөр Баялгийн сангийн хөрөнгийг гэрээний үндсэн дээр хөндлөнгийн хөрөнгө оруулалтын менежментийн компаниар гүйцэтгүүлж болно.

16.18. Хөндлөнгийн хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани, кастодианы байгууллага болон Корпорацийн хооронд байгуулах гэрээг Удирдах зөвлөлөөс зөвшөөрөл авсны үндсэн дээр гүйцэтгэх удирдлага байгуулна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

БАЯЛГИЙН САНГИЙН ЗАСАГЛАЛ

17 дугаар зүйл. Баялгийн сан

17.1. Баялгийн сан нь Монгол Улсын нийт ард түмний өмч байх бөгөөд Засгийн газраар дамжуулж энэхүү өмчлөх эрхээ жил бүр ногдол ашиг хүртэх хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ.

17.2. Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын бодлого тодорхойлох, түүний хэрэгжилтэд хяналт тавих үүргийн Корпораци хэрэгжүүлнэ.

18 дугаар зүйл. Баялгийн сангийн талаар Улсын Их Хурлын бүрэн эрх

18.1. Улсын Их Хурал Баялгийн сангийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

18.1.1. Баялгийн сангийн удирдах зөвлөлийг томилох, ажиллах журмыг батлах;

18.1.2. Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын мандат (цаашид “мандат” гэх)-ыг батлах, хэрэгжилтийг хяналт тавих;

18.1.3. Баялгийн сангийн төсвийг хэлэлцэж батлах;

18.1.4. Баялгийн сангийн төсвийн гүйцэтгэлийг хэлэлцэн, батлах;

18.1.5. Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын гүйцэтгэл, үр дүнд хяналт тавих;

18.1.6. Баялгийн санг байгуулах, татан буулгах, сангийн хөрөнгийг улсын төсөвт эргэн төвлөрүүлэх шийдвэрийг гагцхүү Улсын Их Хурал гаргана.

19 дүгээр зүйл. Засгийн газрын бүрэн эрх

19.1. Монгол Улсын Засгийн газар Баялгийн сангийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

19.1.1. Баялгийн сан болон түүний бүрэлдэхүүн санд энэхүү хуулийн дагуу газрын хэвлийн баялгийн орлогыг хуульд заасан хугацаанд төвлөрүүлэх;

19.1.2. Баялгийн сангийн Удирдах зөвлөлийн хараат бус гишүүдийг сонгон шалгаруулж, Улсын Их Хуралд танилцуулах;

19.1.3. Баялгийн сангийн жилийн төсвийн төслийг боловсруулж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

19.1.4. Баялгийн сангийн төсвийн гүйцэтгэлийг Улсын Их Хуралд тайлагнах;

20 дугаар зүйл. Төв банк /Монголбанк/-ны бүрэн эрх

20.1. Монгол Улсын Төв банк /Монголбанк/ Баялгийн сангийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

20.1.1. Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын мандатын төслийг боловсруулж, Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөр хэлэлцүүлэн Улсын Их хуралд өргөн мэдүүлэх;

20.1.2. Баялгийн сангийн удирдах зөвлөлийн хараат бус гишүүдийг сонгон шалгаруулж, Улсын Их Хуралд танилцуулах;

21 дугаар зүйл. Баялгийн сангийн удирдах зөвлөлийн бүрэлдэхүүн, түүнийг томилох

21.1. Энэ хуулийн 15.1-д заасан хуулийн этгээд удирдах зөвлөлтэй байх бөгөөд Корпорацийн эрх барих дээд байгууллага байна.

21.2. Удирдах зөвлөл нь 9 гишүүнтэй байх бөгөөд төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүдэд Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо, санхүүгийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас тус бүр 1 хүнийг, эдийн засаг, санхүү, хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр мэргэшсэн хараат бус олон нийтийн төлөөлөл 5 хүний нэрийг тус тус дэвшүүлж, Улсын Их Хурал томилно.

21.3. Хараат бус гишүүдийг олон улсын нээлттэй сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр иргэний нийгмийн байгууллага, санхүү, хөрөнгө оруулалтын салбарын мэргэжилтнүүдээс 5 жилийн хугацаатайгаар сонгоно.

21.4. Удирдах зөвлөлийн даргыг гишүүд дотроосоо нууц санал хураалтаар гишүүдийн олонхын саналаар 5 жилийн хугацаатайгаар сонгоно.

22 дугаар зүйл. Удирдах зөвлөлийн чиг үүрэг

22.1. Удирдах зөвлөл дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

22.1.1. Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын мандат (хөрөнгө оруулалтын бодлого)-ыг хэрэгжилтийг хангуулах;

22.1.2. Баялгийн сангийн хөрөнгө оруулалтын стратегийг боловсруулж, батлах, хэрэгжилтийг хангуулах;

22.1.3. хуулийн дагуу сангуудаас улсын төсөвт хөрөнгө шилжүүлэх зөвшөөрлийг олгох;

22.1.4. Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагыг зохистой, эрсдэл багатай байлгах зорилгоор хууль болон Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын мандат, стратегийн хүрээнд нарийвчилсан бодлого, эрсдэлийн хязгаарлалт, журмуудыг боловсруулж, мөрдүүлэх;

22.1.5. Баялгийн сангийн үйл ажиллагаа болон Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын гүйцэтгэл, үр дүн болон тайлагналд хяналт тавих;

22.1.6. Баялгийн сангийн санхүү болон үйл ажиллагаанд хяналт тавих хөндлөнгийн аудиторыг сонгох;

22.1.7. Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын менежментийн компанийг сонгон шалгаруулах, өөрчлөх, гэрээг дуусгавар болгох.

22.2. Удирдах зөвлөл улирал бүр нэгээс доошгүй удаа хуралдана.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ

БАЯЛГИЙН САНГИЙН ТАЙЛАГНАЛ, ИЛ ТОД БАЙДАЛ, ХЯНАЛТ

23 дугаар зүйл. Нягтлан бодох бүртгэл

23.1. Хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани өөрийн хөрөнгө болон Баялгийн сангийн хөрөнгийн нягтлан бодох бүртгэлийг тусгаарлан бүртгэнэ.

24 дүгээр зүйл. Баялгийн сангийн тайлан

24.1. Баялгийн сангийн санхүүгийн болон үйл ажиллагааны тайланг улирал, бүтэн жилээр гаргана.

24.2. Баялгийн сангийн санхүүгийн болон үйл ажиллагааны улирлын тайланд дараах зүйлийг тусгана:

24.2.1. Корпорацийн санхүүгийн тайлан;

24.2.2. Баялгийн сангийн санхүүгийн тайлан;

24.2.3. Хөрөнгө оруулалтын менежментийн компанийн тайлан;

24.2.4. Хөрөнгө оруулалтын мандат, стратегийн хэрэгжилт;

24.2.5. Удирдах зөвлөлөөс тогтоосон нарийвчилсан бодлого, зохицуулалт, журмуудын хэрэгжилт;

24.2.6. Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын үйл ажиллагааны үр дүн;

24.2.7. Хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани тус бүрийн Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын үйл ажиллагааны үр дүн;

24.2.8. Баялгийн сангийн хөрөнгийг байршуулсан хөрөнгө оруулалтын төрөл, ангилал, хөрөнгө оруулалтын задаргаа, тус бүрийн бодит болон хэрэгжээгүй өгөөж, алдагдал;

24.3. Баялгийн сангийн санхүүгийн болон үйл ажиллагааны жилийн тайланд дараах зүйлийг тусгана:

24.3.1. энэ хуулийн 29.2-т заасан улирлын тайланд тусгасан зүйлс;

24.3.2. Баялгийн сангийн эрсдэлийн удирдлагын тайлан;

24.3.3. аудитын дүгнэлт.

24.4. Баялгийн сангийн санхүүгийн болон үйл ажиллагааны улирлын тайланг дараа улирлын эхний сарын 15-ны өдрийн дотор Удирдах зөвлөлд хүргүүлнэ.

24.5. Удирдах зөвлөл Баялгийн сангийн санхүүгийн болон үйл ажиллагааны улирлын тайланг хүлээн авснаас хойш 10 хоногийн дотор Монгол Улсын Ерөнхий аудитор хүргүүлж олон нийтэд мэдээлнэ.

24.6. Баялгийн сангийн санхүүгийн болон үйл ажиллагааны жилийн тайланг дараа оны 01 дүгээр сарын 25-ны өдрийн дотор төрийн аудитын байгууллагад хүргүүлж аудит хийлгэсэн санхүүгийн тайланг 02 дугаар сарын 25-ны өдрийн дотор Удирдах зөвлөлд хүргүүлнэ.

24.7. Удирдах зөвлөл Баялгийн сангийн санхүүгийн болон үйл ажиллагааны жилийн тайланг хүлээн авснаас хойш 60 хоногийн дотор дүгнэлт гаргаж, аудитын дүгнэлтийн хамт Улсын Их Хуралд танилцуулна.

25 дугаар зүйл. Хөндлөнгийн аудит

25.1. Баялгийн сангийн санхүүгийн болон үйл ажиллагааны тайлан, Хөрөнгө оруулалтын менежментийн компанийн үйл ажиллагаанд олон улсын нэр хүнд бүхий аудитын байгууллагаар доор дурдсан тохиолдолд аудит хийлгэнэ:

25.1.1. Жил бүр нэгээс доошгүй удаа;

25.1.2. Удирдах зөвлөл мандатын хэрэгжилтийг хангалтгүй гэж дүгнэсэн тохиолдолд.

25.1.3. Удирдах зөвлөл аудитын байгууллагыг олон улсын нээлттэй сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр сонгож, гэрээ байгуулан ажиллуулна.

ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ

БУСАД ЗҮЙЛ

26 дугаар зүйл. Хариуцлага хүлээлгэх үндэслэл

26.1. Баялгийн сангийн тухай хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдэд энэ хуульд заасан хариуцлага оногдуулсан нь түүнийг эрүүгийн болон бусад хариуцлагаас чөлөөлөх үндэслэл болохгүй.

27 дүгээр зүйл. Хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

27.1. Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хууль, эсхүл Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

27.2. Баялгийн сангийн тухай хууль зөрчигчид торгууль оногдуулсан нь тухайн зөрчлийг арилгах, зөрчлийн улмаас бусдад учруулсан хохирлыг нөхөн төлөх хариуцлагаас чөлөөлөх үндэслэл болохгүй.

28 дугаар зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох

28.1. Энэ хуулийг 2024 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ...дугаар сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ХУУЛЬ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. 2016 оын 2 дугаар сарын 05-ны өдөр батлагдсан Ирээдүй өв сангийн тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Тусгаар тогтнол Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2023 оны ...дугаар сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар хот

ТӨВ БАНК /МОНГОЛБАНК/-НЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуульд дор дурдсан агуулгатай заалт нэмсүгэй.

1/ 27²дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн 5/ дахь заалт:

“5/ Тусгаар тогтнол Үндэсний Баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагын мандатын төслийг боловсруулан хэлэлцүүлэх;”

2 дугаар зүйл. Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн 27²дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн 5/ дахь заалтын дугаарлалтын “6/” гэж өөрчилсүгэй.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Тусгаар тогтнол Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

ГАРЫН ҮСЭГ